dr hab. Renata Babińska-Górecka
Uniwersytet Wrocławski

Wrocław, dnia 10 marca 2017 r.

RECENZJA

osiągnięć naukowych i aktywności naukowej dr Joanny Unterschütz przygotowana w związku z wnioskiem o wszczęcie postępowania habilitacyjnego

Ustawowe przesłanki dopuszczenia do postępowania habilitacyjnego to: 1) posiadanie stopnia naukowego doktora, 2) osiągnięcie naukowe lub artystyczne, uzyskane po uzyskaniu stopnia doktora, stanowiące znaczny wkład autora w rozwój określonej dyscypliny naukowej lub artystycznej, 3) istotna aktywność naukowa lub artystyczna (art. 16 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki – tj. Dz. U. z 2016 r., poz. 882). Powyższe wymagania konkretyzuje rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (Dz.U. Nr 196, poz. 1165).

Pani dr Joanna Unterschütz uzyskała stopień naukowy doktora nauk prawnych w zakresie prawa, nadany uchwałą Rady Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Gdańskiego z dnia 24 września 2007 r.

I. Ocena osiągnięcia naukowego

Pani dr Joanna Unterschütz jako osiągnięcie naukowe w rozumieniu przepisu art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tj. Dz. U. z 2016 r., poz. 882) wskazuje dzieło Jej wyłącznego autorstwa opublikowane w całości, a mianowicie książkę pt. *Naczelne zasady zbiorowego prawa pracy w multicentrycznym porządku prawnym*, WSAiB 2016, ss. 378. Jest to dzieło opublikowane po uzyskaniu stopnia doktora nauk prawnych przez Kandydatkę do stopnia naukowego doktora habilitowanego.

Recenzowana praca podejmuje próbę przedstawienia zagadnienia naczelnych zasad zbiorowego prawa pracy z perspektywy teoretyczno-i dogmatycznoprawnej. Takie ujęcie tematu zasługuje na aprobatę, bowiem podjęty przez dr Joannę Unterschütz problem wymaga

nie tylko sformułowania katalogu zasad zbiorowego prawa pracy, określenia relacji między nimi czy też wskazania ich praktycznego znaczenia, ale w pierwszej kolejności konieczne jest odniesienie się do złożonych kwestii z zakresu teorii i filozofii prawa, dotyczących zasad prawa oraz ich źródeł, a przez to także pojęcia i istoty systemu prawa, którego zasady prawa stanowią istotny element. Wobec tego Habilitantka prawidłowo zagadnieniom teoretycznoprawnym poświęciła aż trzy spośród sześciu rozdziałów swojej pracy.

Dr Joanna Unterschütz podstawowe cele badawcze pracy określiła jako: „przedstawienie zasad zbiorowego prawa pracy na tle różnych koncepcji zasad prawa oraz wielości porządków prawnych i systemów ochrony praw pracowniczych o randze praw człowieka i praw podstawowych oraz propozycji klasyfikacji zasad zbiorowego prawa pracy" (s. 18). Z koeli bardziej problemowego wyjaśnienia celu i zakresu przeprowadzonych analiz należy poszukiwać zarówno w innych fragmentach wprowadzenia, jak i w treści poszczególnych rozdziałów recenzowanej monografii. Jak się zatem wydaje, celem pracy Habilitantki była także analiza zasad zbiorowego prawa pracy z uwzględnieniem potrzeby dostosowania zbiorowego prawa pracy do nowych okoliczności społeczno-gospodarczych, bez uszczerbku jednak dla- niezmiennych w ocenie Habilitantki- celów stojących przed tym prawem, tj.: realizacja podstawowych praw socjalnych i praw człowieka oraz stworzenie warunków dla poszukiwania przez pracowników sprawiedliwości w zakładzie pracy oraz na rynku pracy. Konsekwentnie zatem analiza źródeł i treści zasad zbiorowego prawa pracy została przeprowadzona z uwzględnieniem licznych aktów prawnych, pochodzących z różnych porządków prawnych, wyrażających prawa człowieka w procesie pracy oraz w związku z pracą. Nadto Habilitantka dążyła nie tylko do stworzenia propozycji klasyfikacji zasad zbiorowego prawa pracy, ale także podjęła się zadania określenia relacji prawnej między nimi oraz – przez analizę funkcji zasad prawa - ich roli w procesie tworzenia oraz stosowania zbiorowego prawa pracy.

Problematyka ta nie była w ostatnich latach przedmiotem kompleksowej analizy, przy czym potrzeba teoretycznej refleksji na temat naczelnych zasad zbiorowego prawa pracy w multicentrycznym porządku prawnym jest bezsporna. Dlatego wybór tematu monografii należy ocenić jako trafny.

II. Struktura monografii i jej ocena merytoryczna

Monografia składa się z wprowadzenia, sześciu rozdziałów i zakończenia. Przyjęty układ pracy oraz tematyka poszczególnych rozdziałów nie nasuwają istotnych zastrzeżeń.

Wątpliwości dotyczą natomiast szczegółowego rozmieszczenia treści wywodów w obrębie wyróżnionych rozdziałów, podrozdziałów i dalszych jednostek podziału pracy przyjętego w jej planie. Pierwszy rozdział pracy rozpoczyna się wywodem na temat indywidualnego i zbiorowego prawa pracy, przy czym fragment ten nie mieści się w ramach żadnej z wyróżnionych w planie pracy jednostek podziału. Celowe byłoby ujęcie tego fragmentu w ramach odrębnego podrozdziału (1.1) zatytułowanego np.: Uwagi ogólne. Ta sama uwaga dotyczy kilkuzdaniowego fragmentu zamieszczonego bezpośrednio po punkcie 1.1. (*Historyczny rozwój zbiorowego prawa pracy w Polsce*), a także wypowiedzi zamieszczonych w rozdziale drugim pracy, pomiędzy punktami: 2.2. a 2.2.1. oraz 2.3. a 2.3.1. Treści zamieszczone w rozdziale pierwszym poza jego zaplanowanym układem mają wyraźnie charakter uwag ogólnych, stanowiących wprowadzenie czy też szersze tło dla dalszych rozważań, mieszczących się już w poszczególnych punktach planu. Podobne uchybienia w układzie treści trzeciego rozdziału pracy wpływają już jednak na jej czytelność i ocenę merytoryczną. Nie jest bowiem jasne, w jakiej relacji do treści zawartych w punkcie 3.1. (*Zasady prawa a wartości*) pozostaje wywód zamieszczony bezpośrednio pod sformułowaniem tytułu rozdziału III. Jego lektura nie pozwala na uznanie, że stanowi on jedynie wprowadzenie dla rozważań zawartych w punktach 3.1. oraz 3.2. Podobne zastrzeżenia budzą rozważania zawarte pomiędzy wyróżnionym punktem 3.2. a 3.2.1. Uchybienia tego typu pojawiają się także w następnych rozdziałach recenzowanej monografii i niekiedy zakłócają logiczność i jasność prowadzonego wywodu.

W rozdziale pierwszym zatytułowanym *Pojęcie i zakres zbiorowego prawa pracy* przedstawiono historyczny rozwój zbiorowego prawa pracy oraz jego pojęcie. Wobec tego nasuwa się uwaga, że tytuł tego rozdziału winien brzmieć: Pojęcie i rozwój zbiorowego prawa pracy. Z uwagi na dążenie Habilitantki do przedstawienia naczelnych zasad zbiorowego prawa pracy w multicentrycznym porządku pracy, oczekiwać by należało także, że rozwój tego prawa zostanie przedstawiony nie tylko z polskiej, ale także ponadnarodowej perspektywy prawnej. Nadto, sam tytuł pierwszego podrozdziału zamieszczonego w rozdziale pierwszym, brzmiąc: *Historyczny rozwój zbiorowego prawa pracy w Polsce,* nasuwa uwagę o niepełnej adekwatności tego tytułu do zawartych w tym podrozdziale treści. Otóż Habilitantka w tym fragmencie pracy przedstawia m. in. niemieckie, austriackie oraz rosyjskie regulacje prawne pochodzące z XIX wieku i obowiązujące wobec tego nie w Polsce, lecz na ziemiach polskich w ramach poszczególnych zaborów. Z kolei o rozwoju zbiorowego prawa pracy w Polsce możemy mówić dopiero po 1918 roku.

Jednocześnie podkreślić należy, że Habilitantka trafnie ograniczyła rozważania na temat rozwoju zbiorowego prawa pracy do kwestii stanowiących społeczne tło oraz prawne uwarunkowania dla wykształcenia się i ukonstytuowania podstawowych zasad tego prawa, tj.: wolność zrzeszania się, prowadzenia rokowań zbiorowych i zawierania porozumień oraz prowadzenia sporów zbiorowych. W drugiej części rozdziału pierwszego, dotyczącej pojęcia zbiorowego prawa pracy, Habilitantka przyjęła stanowisko, że zbiorowe prawo pracy nie stanowi odrębnej gałęzi prawa, lecz wchodzi w zakres szerszej gałęzi, czyli prawa pracy. Habilitantka opowiedziała się za prezentowaną w doktrynie koncepcją definiowania zbiorowego prawa pracy w ujęciu przedmiotowym i podmiotowym. Rozważania dotychczas prowadzone przez Habilitantkę mają walor porządkujący, stanowiąc jednak potrzebne i przemyślane tło dla dalszych merytorycznych wywodów.

W rozdziale drugim pracy Habilitantka odnosi się do zagadnienia koncepcji ujmowania zasad prawa w literaturze z zakresu teorii prawa. Zdaniem Habilitantki, rozważania te służą spojrzeniu na zasady zbiorowego prawa pracy nie tylko przez pryzmat często przyjmowanego w rozważaniach z zakresu dogmatyki prawa pracy podziału na zasady o charakterze dyrektywalnym i opisowym, lecz także w świetle teorii praw podstawowych R. Alexego, a następnie autorów z kręgu kulturowego Hiszpanii i Ameryki Łacińskiej. W świetle takiego założenia, wyrażonego przez Habilitantkę w autoreferacie, zaskakujące jest to, że przyjęte przez siebie rozumienie zasad prawa prezentuje już w uwagach rozpoczynających rozdział drugi pracy (s. 50) i tym samym poprzedzających szczegółowe i porządkujące rozważania na temat zasad prawa wedle współczesnych koncepcji filozoficzno-prawnych. Habilitantka zapowiada zatem, że jako zasady określać będzie „normy mające uzasadnienie aksjologiczne, które wyróżniają się w systemie prawa nadrzędnością hierarchiczną i treściową w stosunku do pozostałych norm, spełniające zarazem szczególne funkcje w systemie prawa poprzez to, że są to normy w przeważającej mierze nakierowane na cel, określające pożądany stan rzeczy oraz mające charakter <<nakazów optymalizacji>>, co oznacza, że mogą być spełnione w różnym stopniu".

Funkcje zasad prawa są konsekwencją rozumienia samych zasad, upatrywania ich źródła oraz określenia ich właściwości, a także wskazania kryteriów odróżniających je od reguł czy innych kategorii prawnych. Wobec tego należałoby oczekiwać, że Habilitantka wskaże, uzasadniając swój wybór, jedną z przedstawionych koncepcji zasad prawa jako najbardziej adekwatną dla określenia katalogu naczelnych zasad zbiorowego prawa pracy oraz analizowania ich funkcji. Uwaga powyższa dotyczy zwłaszcza zagadnienia podziału

norm na reguły i zasady prawa. Rozważania na ten temat zawarte w pracy wskazują, że zagadnienie to odmiennie ujmują z jednej strony: R. Dworkin, a następnie R. Alexy, z drugiej: H. Àvila. Tymczasem Habilitantka stosuje zabieg polegający na próbie umiejscowienia- w ramach poszczególnych aspektów przedstawianej koncepcji danego autora/autorów- wybranych zasad zbiorowego prawa pracy. Sprawia to, że – nie bacząc na różnice w samym rozumieniu zasad prawa i wynikłe stąd dalsze konsekwencje np. w zakresie ich właściwości- Habilitantka przedstawiając poglądy wybranych teoretyków prawa opatruje je przykładami zaczerpniętymi z katalogu zasad zbiorowego prawa pracy (np. prawo do strajku oraz swoboda prowadzenia działalności gospodarczej jako egzemplifikacja koncepcji R. Alexego, s. 56; zasada równego traktowania partnerów społecznych oraz zasada reprezentatywności organizacji związkowych jako egzemplifikacja koncepcji H. Àvili, s. 62). W efekcie nie jest jasne, czy dla Habilitantki naczelne zasady zbiorowego prawa pracy mają charakter nakazów optymalizacji („charakter optymalizacyjny") i tym samym mogą być spełnione w większym lub w mniejszym stopniu w przeciwieństwie do reguł (R. Dworkin, R. Alexy), czy też – w ślad za H. Àvilą- uznaje, że dla wyróżnienia i stosowania reguł oraz zasad znaczenie ma proces interpretacji wraz z konkretnymi okolicznościami prawnymi i faktycznymi towarzyszącymi ich stosowaniu, zaś reguły od zasad odróżnia stopień abstrakcji, a w razie kolizji między nimi pierwszeństwo mają reguły.

Z kolei w autoreferacie Habilitantka podkreśla, że przedstawione w pracy naczelne zasady zbiorowego prawa pracy stanowią przykład „zasad" ujmowanych jako normy programowe oraz normy- nośniki nadrzędnych wartości systemu prawnego, nawiązując tym samym do poglądów hiszpańskich teoretyków: M. Atienzy i J.R. Manero. Dalej wyraźnie opowiada się za rozumieniem zasad prawa jako nakazów optymalizacji i uznaje, że w razie zaistnienia kolizji między zasadami w procesie ich stosowania, celowe jest posłużenie się koncepcją ważenia zasad.

Można zatem dojść do wniosku, że Habilitantka przyjmuje koncepcję zasad prawa przestawioną przez R. Dworkina i rozwijaną przez R. Alexego oraz koncepcję zasad autorów hiszpańskich (M. Atienza i J.R. Manero). Brak wyraźnego w tym zakresie stanowiska samej Habilitantki stanowi jednak pewną niedogodność podczas lektury rozdziału drugiego monografii.

Powyższe uwagi nie podważają w całości naukowej wartości wywodów i analiz zawartych w drugim rozdziale recenzowanej monografii. Habilitantka z dobrym skutkiem podjęła się trudu zbadania różnych koncepcji (teorii) zasad prawa, prawidłowo wskazując-

na potrzeby tej analizy- ich podstawowe elementy konstrukcyjne oraz poddała je wnikliwej, teoretycznej ocenie i porównaniu. Pozwoliło to Habilitantce na wyróżnienie istotnych z teoretycznego i praktycznego punktu widzenia kryteriów poszukiwania zasad prawa oraz ustalania ich właściwości ważnych zarówno na etapie tworzenia prawa, jak i jego stosowania.

Trzeci rozdział pracy Habilitantka poświęciła funkcjom zasad prawa, koncentrując się zwłaszcza na roli zasad prawa w procesie tworzenia prawa oraz na etapie interpretacji przepisów prawnych. Habilitantka odniosła się także tutaj do zagadnienia stosowania zasad zbiorowego prawa pracy, wskazując na znaczenie w tym zakresie formuły ważenia zasad oraz zasady proporcjonalności. Teoretyczny i praktyczny walor zawartych w tym miejscu wypowiedzi nie podlega wątpliwościom. Pewien niedosyt budzą jedynie rozważania na temat funkcji interpretacyjnej zasad prawa (zasad zbiorowego prawa pracy). Po pierwsze, brakuje jednoznacznego stanowiska Habilitantki, czy wszystkim zasadom zbiorowego prawa pracy można przypisać ową funkcję interpretacyjną (także zasadom-postulatom w ujęciu J. Wróblewskiego), czy też dotyczy to wyłącznie tych zasad, które można by zakwalifikować jako „zasady systemu prawa", w myśl poglądów J. Wróblewskiego, czy też zasady w znaczeniu normatywnym w rozumieniu szkoły poznańskiej. Uwaga ta dotyczy w szczególności wyróżnionej przez Habilitantkę i poddanej szczegółowej analizie zasady pokoju społecznego. Otóż Habilitantka uznała, że zasada ta- np. w przeciwieństwie do zasady swobody zrzeszania się- nie spełnia kryterium hierarchicznej nadrzędności, nie będąc normą wyinterpretowaną z tekstu prawnego (np. Konstytucji itp.). Pojawia się zatem pytanie o jej ewentualną rolę w procesie wykładni i stosowania przepisów prawnych.

Po drugie, brakuje także bardziej konkretnego stanowiska Habilitantki w kwestii roli, jaką zasady prawa (naczelne zasady zbiorowego prawa pracy) mogą odegrać w procesie dekodowania norm z przepisów prawnych. Z jednej strony Habilitantka przywołuje poglądy J. Wróblewskiego, wedle których - zgodnie z klaryfikacyjną koncepcją wykładni - jeżeli na gruncie dyrektyw językowych istnieją wątpliwości co do znaczenia normy prawnej, to należy wybrać takie rozstrzygniecie, które jest zgodne z zasadami systemu prawa, do którego ta norma należy (s. 73, 80). Z drugiej strony, stwierdza, że „zasady prawa mogą stanowić także furtkę umożliwiającą wprowadzenia do porządku prawnego norm, które formalnie nie obowiązują, a także norm pochodzących z innych porządków prawnych" (s. 80-81). Zauważyć wypada, że w zakresie tych rozważań Habilitantka pominęła założenia derywacyjnej koncepcji wykładni (M. Zieliński), wedle których uwarunkowania aksjologiczne, a więc zasady będące nośnikami wartości, mogą uzasadniać przełamanie

znaczenia literalnego, czyli znaleźć zastosowanie także w przypadku jednoznaczności językowej odkodowanej normy prawnej.

W czwartym rozdziale monografii, Habilitantka analizuje zagadnienie zasad zbiorowego prawa pracy w systemie prawa określanym mianem multicentrycznego, tj., w którym współistnieją obok zasad prawa krajowego także prawa człowieka, prawa podstawowe UE oraz standardy MOP. Rozważania zawarte w tej części monografii są w większości trafne, rzeczowe i prowadzone na dobrym poziomie merytorycznym, niemniej jednak mają wyraźnie charakter opisowy. Także w dalszej części tego rozdziału dominuje opis nad analizą. Uwaga ta dotyczy w szczególności fragmentu, w którym dokonano przeglądu wyróżnionych w doktrynie prawa pracy katalogów zasad zbiorowego prawa pracy. Natomiast walor naukowy ma sformułowanie przez Habilitantkę- w nawiązaniu do opracowanej przez M. Cieślaka koncepcji zasad prawa (prawa karnego)- katalogu naczelnych zasad zbiorowego prawa pracy z podziałem na zasady pierwszego i drugiego stopnia.

W piątym rozdziale monografii Habilitantka poddała szczegółowej analizie wyróżnione przez siebie naczelne zasady zbiorowego prawa pracy. Rozważania zawarte w tej części monografii są w większości trafne, rzeczowe i prowadzone na dobrym poziomie merytorycznym. W szóstym rozdziale monografii, Habilitantka przedstawiła przykładowe rozstrzygnięcia, które obrazują konflikty między różnymi systemami prawnymi w sferze zbiorowego prawa pracy.

Całość rozważań rozprawy habilitacyjnej dr Joanny Unterschütz zamyka zakończenie, w którym zebrane zostały jej główne ustalenia.

Ogólna ocena formalnej strony recenzowanej monografii wypada pozytywnie. Habilitantka przygotowała pracę uwzględniającą rygory metodologiczne formułowane wobec rozpraw naukowych. Także pod względem warsztatowym praca zasługuje na pozytywną ocenę.

Podsumowując ocenę rozprawy habilitacyjnej dr Joanny Unterschütz, pragnę podkreślić, że dotyczy ona istotnego problemu naukowego, a przy tym doniosłego również z praktycznego punktu widzenia. Choć wywody zawarte zwłaszcza w pierwszych trzech rozdziałach pracy pozostawiają pewien niedosyt, uznać jednak można, że recenzowana monografia przynosi wiele nowych ustaleń dla nauki prawa pracy. Przede wszystkim czytelnik otrzymuje dość spójny obraz naczelnych zasad prawa pracy, oparty na właściwie dobranych i przeanalizowanych źródłach prawa krajowego i ponadnarodowego. Monografia

autorstwa dr Joanny Unterschütz stanowi nadto ambitnie skonstruowany projekt badawczy, który udało się Habilitantce zrealizować w zadawalającym stopniu i kształcie.

II. Ocena aktywności naukowej

Oprócz rozprawy habilitacyjnej na opublikowany po uzyskaniu stopnia doktora nauk prawnych dorobek naukowy dr Joanny Unterschütz składa się: 37 publikacji, w tym 2 monografie, 13 rozdziałów w monografiach naukowych oraz 24 artykuły opublikowane w czasopismach naukowych (np.: Praca i Zabezpieczenie Społeczne- 5 opracowań; Gdańskie Studia Prawnicze- 4 opracowania; Zeszyty Naukowe WSAiB im. E. Kwiatkowskiego w Gdyni- 7 opracowań), w tym także 9 opracowań opublikowanych w języku angielskim.

Można także wyróżnić co najmniej cztery główne nurty zainteresowań badawczych dr Joanny Unterschütz, do których należą: 1) karnoprawna ochrona praw osób wykonujących pracę zarobkową; 2) problematyka handlu ludźmi do pracy przymusowej oraz zatrudnienia pracowników migrujących; 3) zagadnienia z zakresu zbiorowego prawa pracy oraz 4) teoretycznoprawne ujęcie zasad zbiorowego prawa pracy.

W zakresie pierwszego z wyróżnionych obszarów badawczych, dr Joanna Unterschütz opublikowała przede wszystkim monografię pt. *Karnoprawna ochrona praw osób wykonujących pracę zarobkową*, Wolters Kluwer 2010, ss. 323. Praca ta stanowi nieco zmodyfikowaną wersję rozprawy doktorskiej Habilitantki. W tym nurcie rozważań pozostaje także kolejna monografia, której Habilitantka jest współautorką pt. *Czyny zabronione z sferze zbiorowego prawa pracy*, Wydawnictwo PWSZ, Elbląg 2011, ss. 282. Wartościowym opracowaniem, prezentującym poglądy obcej nauki prawa na zagadnienie istnienia karnego prawa pracy oraz zestawiającym je z teoretycznoprawnymi uwarunkowaniami podziału systemu prawa i wyodrębniania gałęzi prawa jest artykuł pt. *Kilka uwag o potrzebie wyodrębnienia prawa karnego pracy*, opublikowany w Gdańskich Studiach Prawniczych (tom XXX/2013). Habilitantka ma także w swoim dorobku opracowanie dotyczące m. in. sankcjonowania naruszenia przez pracodawcę- płatnika składek nałożonych przez niego obowiązków w świetle zasady *ne bis in idem* (Glosa do wyroku TK z 18.11.2010 r., P 29/09) także opublikowane w Gdańskich Studiach Prawniczych- Przegląd Orzecznictwa (nr 1/2012).

W zakresie drugiego nurtu zainteresowań badawczych dr Joanny Unterschütz na szczególną uwagę zasługuje opracowanie pt. *Penalizacja zjawiska handlu ludźmi do pracy przymusowej w polskim kodeksie karnym* (Rozprawy Naukowe i zawodowe PWSZ w Elblągu, 2011/12). Walorem tego opracowania jest krytyczna analiza nowych regulacji kodeksu

karnego na tle wiążących Polskę konwencji międzynarodowych oraz prawa unijnego. Wartościowym opracowaniem w dorobku Habilitantki jest także artykuł pt. *Handel ludźmi do pracy przymusowej z perspektywy praw człowieka (wybrane problemy)* opublikowany w: *Bezpieczeństwo w administracji i biznesie we współczesnym świecie,* część 1, red. M. Chrabkowski, C. Tatarczuk, J. Tomaszewski, Wydawnictwo WSAiB, Gdynia 2012. Na uwagę zasługuje także opracowanie zawierające analizę przepisów dotyczących zatrudnienia cudzoziemców, dokonana pod kątem implementacji do polskiego porządku prawnego tzw. dyrektywy w sprawie jednego wniosku oraz tzw. dyrektywy „niebieska Karta" (*National Report on Implementation of EU Migration Directives in Poland* w: R. Blanpain, F. Hendrickx, P. Herzfeld Olsson, *National Effects of the Implementation of EU Directives on Labour Migration from Third Countries*, Bulletin for Compatative Labour Relations no. 91, Wolters Kluwer International Alphen an den Rijn 2016).

W obrębie trzeciej płaszczyzny badawczej podejmowanej przez dr Joannę Unterschütz, dotyczącej kluczowych instytucji zbiorowego prawa pracy na podkreślenie zasługuje artykuł opublikowany w czasopiśmie Praca i Zabezpieczenie Społeczne (2013/10) pt. *Wybrane problemy ograniczenia swobody koalicji w świetle prawa międzynarodowego i Konstytucji RP*, dotyczący prawa zrzeszania się w związkach zawodowych przez osoby wykonujące pracę zarobkową na podstawie umów prawa cywilnego oraz tzw. samozatrudnionych oraz artykuł dotyczący zasad równego traktowania partnerów społecznych i reprezentatywności organizacji związkowych i organizacji pracodawców pt. *Reprezentatywność związków zawodowych a zasada równego traktowania partnerów społecznych* (*Annales* UMCS, Sectio G Ius 2015 t.62 z. 2).

W latach 2007-2015 dr Joanna Unterschütz bardzo aktywnie uczestniczyła też w krajowych i międzynarodowych konferencjach naukowych, podczas których wygłosiła 15 referatów naukowych. Dr Joanna Unterschütz w latach 2007-2015 wzięła ponadto udział w kilku krajowych i międzynarodowych projektach badawczych zarówno w charakterze ich kierownika, jak i eksperta. Ponadto, dr Joanna Untreschütz pełni od 2015 r. funkcję promotora pomocniczego w dwóch przewodach doktorskich.

III. Konkluzja

W sumie uważam, że dr Joanna Unterschütz wykazuje się bardzo istotną, wręcz ponadprzeciętną aktywnością naukową. Składają się na nią zarówno publikacje naukowe, które są w większości wartościowe oraz jej czynny udział w życiu środowiska naukowego,

znajdujący wyraz przede wszystkim w licznych wystąpieniach konferencyjnych oraz w realizacji zagranicznych projektów badawczych.

Z kolei ocena dzieła Habilitantki jest bardziej złożona. Choć przyjęty przez Habilitantkę sposób przeprowadzenia rozważań oraz prezentowania wniosków budzi pewne istotne zastrzeżenia, niewątpliwie jednak cała monografia stanowi opracowanie, które porządkuje wybraną problematykę prawa pracy i może się przyczynić do zainicjowania dyskusji naukowej oraz wytyczenia jej kierunków. W tym sensie można uznać, że monografia dr Joanny Unterschütz spełnia kryteria określone w przepisie art. 16 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tj. Dz. U. z 2016 r., poz. 882) oraz w wydanym na jego podstawie rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (Dz. U. Nr 196, poz. 1165). Tym samym uważam, że może być uzasadnione nadanie dr Joannie Unterschütz stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk prawnych, w dyscyplinie prawo.

Wrocław, 10 marca 2017 r.

dr hab. Renata Babińska-Górecka